

IT IS MEI SIZZEN NET TE DWAAN

EINDRAPPORTAGE VERKENNING SAMENWERKING SMALLINGERLAND 2022

Drachten, 19 april 2022

INLEIDING

Op 14, 15 en 16 maart hebben de inwoners van Smallingerland een nieuwe gemeenteraad gekozen. Tijdens de duidingsbijeenkomst op 22 maart hebben de lijsttrekkers besloten een informateur aan te wijzen om te komen tot een nieuw college. Graag heb ik de opdracht aanvaard om als informateur deze eerste fase van het (in)formatie proces te begeleiden en om met een advies te komen aan de politieke partijen in de gemeenteraad van Smallingerland.

OPDRACHT

De opdracht luidt als volgt;

“De informateur wordt op initiatief van CDA Smallingerland, met instemming van de overige partijen, gevraagd een verkenning te verrichten naar de vorming van een stabiel bestuur en daartoe tot een voorstel te komen. De informateur zal schriftelijk verslag uitbrengen van deze verkenning, inclusief werkwijze, onderbouwing en voorstel tot coalitievorming”.

UITSLAG GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN 2022

Partij (2018)	Aantal zetels	Aantal stemmen	Partij (2022)	Aantal zetels	Aantal stemmen	Winst/verlies
ELP	8 ¹	5.157	ELP	3	2.172	- 5
ChristenUnie	4	3.528	ChristenUnie	5	3.238	+ 1
CDA	4	3.451	CDA	5	3.379	+ 1
PvdA	4	3.050	PvdA	3 ²	2.839	- 1
Smallingerlands Belang	2	2.438	Smallingerlands Belang	3	2.141	+ 1
VVD	2	2.079	VVD	3	1.956	+ 1
SP	2	1.883	SP	3	2.253	+ 1
D66	2	1.766	D66	2	1.645	0
GroenLinks	2	1.747	GroenLinks	2	1.693	0
FNP	1	949	FNP	1	1.237	0
SGP	0	674	-	-	-	
-	-	-	Jezus Leeft	0	419	
-	-	-	Sociaal Lokaal Smallingerland	1	-	+ 1

¹ Na de verkiezingen 2018 besloot raadslid de heer De Boer om zich aan te sluiten bij de ELP-fractie (van 7 naar 8 zetels) en af te scheiden van Smallingerlands Belang (van 3 naar 2 zetels).

² Na de verkiezingen 2022 besloot raadslid mevrouw Mulder om zich af te scheiden van de PvdA (van 4 naar 3 zetels). Mevrouw Mulder is verder gegaan als zelfstandige fractie (Sociaal Lokaal Smallingerland).

PROCES

Op 24 maart is het informatieproces gestart met een kennismakingsgesprek met de griffier en het verzamelen van de relevante documenten, zoals de overdrachtsdocumenten vanuit het college van burgemeester en wethouders, de gemeenteraad en de ambtelijke organisatie. Dit met als doel om een goed beeld te kunnen krijgen van de situatie in Smalingerland.

Daarna ben ik gestart met de biechtstoelgesprekken. Deze een-op-een gesprekken met de lijsttrekkers werden gehouden op vrijdag 25 maart, maandag 28 maart en op dinsdag 29 maart.

Vervolgens werden de eerste ronde gesprekken gehouden op maandag 4 april en dinsdag 5 april. In deze gesprekken met de lijsttrekker en zijn of haar secondant(en) stond de vraag centraal wat de politieke partijen verstaan onder een stabiel bestuur.

Op basis van de uitkomsten van de eerste ronde gesprekken zijn er vervolgens nog gesprekken gehouden met de lijsttrekkers en hun secondant(en) van verschillende politieke partijen. Deze gesprekken hebben plaatsgevonden op vrijdag 8 april, woensdag 13 april, vrijdag 15 april en tot slot op dinsdag 19 april.

Tevens heb ik op 13 april een consultatiegesprek gehouden met burgemeester Rijpstra.

Van de gesprekken met de lijsttrekkers en hun secondant(en) zijn aantekeningen gemaakt. Deze aantekeningen hebben de gesprekspartners ontvangen, met de mogelijkheid om hier hun op- en aanmerkingen op kenbaar te maken. Alles wat er is besproken, dient als input voor deze rapportage. Gezien de vertrouwelijkheid van de gesprekken heb ik besloten deze aantekeningen niet toe te voegen aan deze rapportage.

STABIEL BESTUUR

De kern van de opdracht is om een verkenning te doen naar de vorming van een stabiel bestuur. Daarom stond in alle gesprekken de vraag centraal, wat de gesprekspartners verstaan onder stabiel bestuur. Daarnaast werd aan de gesprekspartners gevraagd hoe een stabiel bestuur vervolgens ingevuld zou moeten worden c.q. wat de uitgangspunten zouden moeten zijn. Dit gebeurde aan de hand van een aantal door de partijen ingebrachte punten:

- Stabiele fracties/ politieke partijen;
- Stevige wethouders en het aantal wethouders;
- Rekening houden met winnaars en verliezers;
- Brede coalitie of smalle coalitie (aantal partijen in de coalitie/ aantal zetels);
- Type coalitieakkoord;
- Inbreng andere politieke partijen;
- Mogelijke "wrijfpunten" of veto's.

INHOUDELIJKE THEMA'S

In tegenstelling tot de verkiezingen 2018, waren er in de verkiezingscampagne 2022 geen overheersende thema's te benoemen. Veelvuldig werd door de gesprekspartners geconstateerd dat over 80% van de onderwerpen de politieke partijen elkaar wel kunnen vinden. Uit de gesprekken is wel duidelijk geworden dat alle partijen het in ieder geval eens zijn over twee uitdagingen voor de komende vier jaar:

- het op orde krijgen en houden van de gemeentelijke financiën;
- zorgen over de herijking van het gemeentefonds en de ontwikkelingen rond het sociaal domein.

Andere punten die een of meerdere keren naar voren kwamen in de gesprekken:

- duurzaamheid en energietransitie;
- de vraag “*Wat voor gemeente willen we zijn*” en welke strategische keuzes horen daar dan bij;
- een stabiel en kwalitatief goede ambtelijke organisatie en dienstverlening;
- zichtbaarheid en communicatie gemeenteraad;
- taalbeleid.

Daarnaast werd in een aantal gesprekken ook aandacht gevraagd voor de cultuur in de raad en het samenspel tussen raad en college. In het verlengde hiervan werd ook gesproken over het aanpassen van de vergaderstructuur van de gemeenteraad Smallingerland.

COALITIEMOGELIJKHEDEN

Alle partijen zijn bereid om aan de coalitie en/ of het college deel te nemen, al geeft een aantal fracties aan dat gelet op hun zetelaantal of de verkiezingsuitslag bescheidenheid past. Er zijn geen partijen die elkaar uitsluiten, al wordt wel aangegeven dat sommige combinaties niet een logische keuze zou zijn.

Nagenoeg alle partijen hebben zich uitgesproken voor een meerderheidscoalitie. Hoewel de gesprekspartners veel waardering hebben voor de inzet van het zakencollege de afgelopen twee jaar, is er geen draagvlak om ook in de raadsperiode 2022-2026 te gaan werken met een zakencollege.

Gelet op de verkiezingsuitslag is er breed draagvlak bij de gesprekspartners om een “motorblok” te vormen, bestaande uit het CDA en de ChristenUnie. De twee partijen zijn de grootste fracties in de raad, met ieder 5 zetels. Daarnaast zijn deze twee partijen ook winnaars. De derde partij, de PvdA met vier zetels, zou een logische kandidaat zijn geweest om aan te sluiten bij dit motorblok. Echter door het vertrek van het raadslid Mulder uit de PvdA-fractie, wordt dit door nagenoeg alle gesprekspartners niet gezien als een logische aanvulling bij het motorblok.

Vervolgens is er gekeken naar de andere winnaars van de verkiezingen, te weten de SP en de VVD. Hierbij zou ook Smallingerlands Belang gezien kunnen worden als winnaar, van 2 zetels naar 3 zetels. Echter na de verkiezingen van 2018 behaalde Smallingerlands Belang ook al 3 zetels, dus in formele zin kan Smallingerlands Belang niet worden gezien als winnaar.

Het aanvullen van het motorblok met de andere twee winnaars, SP en VVD, is vervolgens verder onderzocht. Door vele gesprekspartners wordt de SP, procentueel de grootste winnaar en derde partij van de gemeente, als een logische samenwerkingspartner gezien in een coalitie. Ook de VVD zou als winnaar goed toegevoegd kunnen worden aan de combinatie CDA en ChristenUnie.

Aangezien de combinatie CDA en ChristenUnie in de eerste gespreksronde door alle partijen veelvuldig is genoemd als de basis voor een nieuwe coalitie, is er een tweede gespreksronde geweest met de vertegenwoordigers van het CDA en de ChristenUnie. Voor dit gesprek zijn vervolgens ook de vertegenwoordigers van de VVD en later ook de SP uitgenodigd.

In deze gesprekken werd het al snel duidelijk dat de aanvulling met de VVD niet op inhoudelijke of andere bezwaren zouden stuiten bij het CDA en de ChristenUnie. De aanvulling met de SP werd als een logische stap gezien door alle betrokkenen. Echter uit de gesprekken tussen de vertegenwoordigers van de vier partijen, bleek niet direct een groot draagvlak. Hoewel alle vier de partijen positieve intenties hadden en er zeker op onderdelen ook programmatische overeenkomsten waren, was er toch zorg over de stabiliteit binnen de coalitie met de deelname van een relatief nieuwe SP-fractie in de gemeenteraad.

Daarom is er nog een nadere verkenning geweest naar een mogelijke samenwerking tussen CDA, ChristenUnie en VVD, aangevuld met andere partijen. Gelet op de uitkomsten van de eerste gespreksronde, kwam daarbij de combinatie van GroenLinks en FNP nadrukkelijk naar voren. Vervolgens zijn de vertegenwoordigers van GroenLinks en de FNP uitgenodigd voor een verkennend gesprek met de vertegenwoordigers van het CDA, de ChristenUnie en de VVD. Hoewel er programmatische verschillen zitten tussen CDA en VVD enerzijds en GroenLinks en FNP anderzijds, is er bij betrokken gesprekspartners wel een positieve grondhouding om daar samen uit te komen. Daarbij speelt mee dat GroenLinks en FNP ook in de coalitie 2018-2020 zich als loyale coalitiepartners hebben opgesteld en daarmee zich hebben laten zien als stabiele partijen binnen een coalitie.

CONCLUSIE

Op basis van de (vele) gesprekken die ik de afgelopen weken heb gehouden, adviseer ik dan ook om de formatiebesprekingen te starten met CDA, ChristenUnie, VVD, GroenLinks en FNP. Hierbij spelen de volgende overwegingen een rol:

1. Stabiele fracties/ partijen: alle vijf partijen hebben de afgelopen jaren in de gemeenteraad laten zien stabiele fracties te zijn. Dit is in de gesprekken nogmaals bevestigd;
2. Stevige wethouders en aantal wethouders: in de gesprekken met alle partijen hebben nagenoeg alle partijen zich uitgesproken voor een college met maximaal vier wethouders. Daarnaast is door alle partijen de wens uitgesproken om kandidaat wethouders voor te dragen die uiteraard capabel zijn maar ook ervaring hebben. Ook is de wens uitgesproken om kandidaat wethouders voor te dragen die een binding hebben met Smallingerland en/ of de regio. De vijf hiervoor genoemde partijen hebben aangegeven een coalitie te kunnen vormen, waarbij het college bestaat uit vier wethouders. Alle vijf de partijen hebben aangegeven dat zij kandidaat wethouders voor zullen dragen die ervaring hebben en binding hebben met Smallingerland en/ of de regio. Door GroenLinks en de FNP is aangegeven dat zij met één wethouders kandidaat zullen komen. De overige drie partijen zullen elk één wethouder voordragen. Partijen hechten aan teamvorming bij het nieuwe college;
3. Rekening houden met winnaars en verliezers: bij de vorming van een coalitie tussen deze vijf partijen is zo goed als mogelijk rekening gehouden met de winnaars van de verkiezingen. Idealiter had de SP ook een plek gekregen in de coalitie, echter om de hiervoor genoemde redenen is dit niet mogelijk gebleken;
4. Brede coalitie of smalle coalitie: een samenwerking van deze vijf partijen kan steunen op 16 van de 31 zetels in de gemeenteraad. Daarmee is er sprake van een smalle coalitie. Hierover is wel zorg uitgesproken door verschillende partijen. In hoeverre is een smalle coalitie ook stabiel? Tegelijkertijd is er ook zorg dat een te brede coalitie ook kan zorgen voor onstabieleit. Het kan voor een coalitiepartij, in een brede coalitie met een ruime meerderheid in de raad, ook makkelijker worden om uit de coalitie te stappen als er lastige keuzes voor liggen. Deze "dreiging" zorgt ook voor instabiliteit;
5. Type coalitieakkoord: de beoogde coalitiepartijen gaan niet werken met een dichtgetimmerd coalitieakkoord. Eerder wordt gedacht aan een akkoord op een aantal (speer)punten, die worden gezien als de kern van de samenwerking tussen de coalitiepartijen en waar harde afspraken over worden gemaakt. Maar daarnaast wordt bij de vorming van het akkoord nadrukkelijk de samenwerking gezocht met de andere partijen. Parallel aan het opstellen van het akkoord wordt daarom een proces gestart om de andere partijen uit te nodigen om input te leveren.

Uit de gesprekken kan geconcludeerd worden dat er geen draagvlak is voor een raadsakkoord. Hierbij spelen de minder positieve ervaringen met het raadsakkoord uit 2018 een rol. Wel is er draagvlak voor de mogelijkheid om te gaan werken met een raadsagenda. Daarbij is het de bedoeling om de gemeenteraad te betrekken bij de stapsgewijze uitwerking van de eerder door de raad vastgestelde visies. Dit voordat wordt overgegaan tot het besluitvormingsproces in college en raad. De samenwerkende partijen hebben dan de vrijheid om op zoek te gaan naar wisselende meerderheden in de gemeenteraad.

6. Mogelijke wrijfpunten of veto's; door de betrokken vijf partijen zijn er geen wrijfpunten of veto's benoemd die een samenwerking in de weg zouden kunnen zitten. Met vertrouwen en de wens om tot een akkoord te komen worden de formatiebesprekingen gestart.

TOT SLOT

Tijdens de gesprekken met alle partijen zijn een aantal onderwerpen aan de orde gekomen die niet alleen een zaak zijn voor de samenwerkende partijen, maar voor de hele gemeenteraad. Daarom geef ik de gemeenteraad het volgende ongevraagde advies:

- Blijf aandacht houden voor de cultuur in de gemeenteraad en het samenspel tussen gemeenteraad en college en bouw de nodige reflectiemomenten in;
- Kijk nog eens kritisch naar het vergadermodel van Smallingerland en maak daarbij gebruik van de adviezen van de Werkgroep 8 maart. Het advies is om eerder in het vergadermodel de onderlinge dialoog te organiseren maar ook die tussen raad en college.

Met het opleveren van deze eindrapportage rond ik mijn opdracht af. Met veel plezier kijk ik terug naar de open gesprekken die ik met alle partijen heb gehad. Tijdens deze gesprekken hebben alle gesprekspartners hun goede en positieve intenties uitgesproken over het besturen van Smallingerland, dit alles in het belang van de inwoners, organisaties en ondernemers in deze gemeente. Echter ik geef u hierbij nadrukkelijk mee: *"It is mei sizzen net te dwaan"*. Zowel raad, college en organisatie zullen dit ook in hun *handel en wandel*, de komende jaren moeten laten zien.

Ik dank de politieke partijen voor het in mij gestelde vertrouwen om dit informatieproces invulling te geven. Maar uiteraard ook de griffier en de adjunct-griffier voor de ondersteuning en het klankbord tijdens dit proces. Ik zie vol vertrouwen het formatieproces tegemoet en wens de gemeenteraad de komende vier jaar veel succes en wijsheid bij uw belangrijke werk voor de mienskip yn Smellingêrlân.

Geart Benedictus